

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

До прогалин у аналізованих нормах також відносимо відсутність регламентації права неповнолітнього чи його законного представника заявляти відвід спеціалісту та вимагати його заміни.

Список використаних джерел:

1. Лисиченко В. К. Види участия специалиста на предварительном следствии / В. К. Лисиченко // Криминалистика и судебная экспертиза. К. Прапор, 1985. 265 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran536#n536>
3. Андросюк В. Г., Кондратьев Я. Ю., Костицкий М. В. та ін. Юридична психологія: [підручник / заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва]. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. 352 с.
4. Петечел О. Ю. Форми використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового слідства /Петечел Олексій Юрійович // *Збірник наукових праць викладачів Юридичного інституту. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2012. с.187*
5. Белан С. В. Особливості залучення спеціаліста-психолога у кримінальному процесі / С. В. Белан, Т. О. Луценко // *Проблеми екстремальної та кризової психології. 2010. Вип. 7. С. 28–36.*

Черненко Анатолій Павлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Шиян Анатолій Григорович,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Частиною 2 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначено вичерпний перелік процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні, якими є показання, речові докази, документи, висновки експертів [1]. Отримання доказів з цих процесуальних джерел може здійснюватися тільки в ході кримінального провадження. До внесення відомостей про кримінальне правопорушення

до Єдиного реєстру досудових розслідувань подібна діяльність здійснюватися не може. Єдине, що дозволяється – це проведення огляду місця події в невідкладних випадках, після чого відомості до реєстру повинні бути внесені негайно.

Для отримання доказів слідчі, прокурори і суди досить часто залучають спеціаліста, яким, згідно зі ст. 71 КПК, є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст залучається до участі у процесуальних діях у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, для сприяння у виявленні, закріпленні та вилученні речей і документів, забезпечення безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо), для дачі сторонам і суду пояснень з питань, як входять до його професійної компетенції, шляхом надання усних консультацій або письмових роз'яснень тощо [2, с. 156].

Участь спеціаліста за своєю формою відрізняється від участі експерта. Останній, здійснюючи самостійні експертні дослідження, за їх результатами складає висновок з питань, які поставлені сторонами кримінального провадження і судом і який є окремим джерелом доказів. Спеціаліст же, даючи усні або письмові роз'яснення за результатами своєї участі у процесуальних діях, фактично позбавлений можливості проводити будь-які дослідження, окрім тих, які складають його умовиводи з використанням спеціальних знань. Крім цього, викладені ним в роз'ясненнях висновки не є процесуальним джерелом доказів.

В науці і практиці кримінального процесу викладені вище положення домінували з моменту набрання чинності у 2012 році КПК України і до прийняття Закону України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень” [3]. Він, як відомо, вперше визначив поняття кримінального проступку, а також удосконалив чинні процесуальні норми щодо порядку його досудового розслідування і судового розгляду.

Зокрема, цим законом змінені і доповнені положення ст. ст. 214, 298 КПК, які стосуються початку досудового розслідування кримінальних проступків. Головним у них став дозвіл на проведення певних процесуальних дій до внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що раніше категорично заборонялося. Так, частиною 3 ст. 214 КПК у новій редакції визначено, що для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчення; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

В контексті розглядуваних питань важливого значення набуває ще одне новітнє положення, сформульоване в ст. 298-1 КПК. Нею визначено, що процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених ст. 84 КПК, також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Виходячи з цього, ми можемо констатувати, що в кримінальному процесуальному законодавстві України появилися, окрім показань, речових доказів, документів і висновків експертів (ч. 2 ст. 84 КПК), нові процесуальні джерела, звідки можна отримувати відомості про факти та обставини, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Згідно з частиною 2 ст. 298-1 КПК, ці процесуальні джерела доказів також можуть бути використані в кримінальному провадженні щодо злочину, але лише на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора.

Висновок спеціаліста і результати медичного освідування дізнавач, прокурор зобов'язаний, а сторона захисту має право використати при повідомленні особи про підозру у вчиненні кримінального проступку. Так, згідно з положеннями ч. 2 ст. 298-4 КПК одночасно із врученням повідомлення про підозру особа інформується про результати медичного освідування та висновку спеціаліста за їх наявності. У разі незгоди з результатами медичного освідування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом. У разі якщо протягом встановленого строку особа не звернеться з клопотанням про проведення експертизи, відповідне клопотання може бути заявлено лише під час судового розгляду.

Викладені вище положення слід доповнити таким застереженням: згідно із Законом України № 2155 від 3 грудня 2019 року „Про внесення змін до розділу II „Перехідні положення” Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень” вони наберуть чинності з 1 липня 2020 року [4].

Отже, в середовищі процесуальних джерел доказів законодавець закріпив нове джерело – висновок спеціаліста. На жаль, законодавцем при цьому не вирішена низка проблемних питань, які стосуються участі спеціаліста в процесуальних діях: зокрема, порядку і строків його залучення, обсягу процесуальних прав, документального оформлення результатів наданих ним консультацій і пояснень тощо. Їх аналіз, а також пропозиції щодо їх вирішення потребують здійснення додаткового наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. Ст. 88.

2. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 10.05.2020).

4. Про внесення змін до розділу II „Перехідні положення” Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень”: Закон України від 3 грудня 2019 року № 2155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-IX> (дата звернення: 10.05.2020).

Філіпенко Наталія Євгенівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКСПЕРТНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Теорія судової експертології й похідна від неї приватна теорія експертної превенції, серед інших правових засобів, виокремлюють певні принципи, які у юридичній формі відображають керівні ідеї їх запровадження та регулювання. Для судової експертології та експертної превенції принципи відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки узагальнюють базові тенденції генези правових норм у сфері протидії злочинності. Правова природа цих термінів, абстрагована до рівня практичного застосування, надає можливість створити певний «ланцюг» між ідеями, закріпленими у чинному законодавстві, та юридичними